
Voorwerpen van onze nieuwe tentoonstelling “Uit zicht geraakt”

Helaas kunnen we vanwege de corona-maatregelen geen bijeenkomst houden om u uitleg te geven over onze nieuwe tentoonstelling. Daarom treft u hierbij onze presentatie aan van alle tentoongestelde voorwerpen. De voorwerpen zijn in het verleden van groot belang geweest voor de diverse Delftse kerken, maar al lang “Uit het zicht geraakt.” Neemt u deze nieuwsbrief mee naar de tentoonstelling en geniet van het moois.

Altaarstuk huiskapel fam. Van Berckel

Martinus van Berckel werd geboren aan de Voorstraat (nu nr. 36) waar zijn vader een huiskapel had laten inrichten. Martinus moet de huiskapel hebben verfreesd in een Lodewijk XV-de stijl, een periode van circa 1725-1750. Toen moet ook dit schilderij zijn opgehangen. Het altaar werd in 1929 verkocht, maar dit schilderij is nog steeds eigendom van de fam. Van Berckel. Als Delfts kerkelijk erfgoed is het terug in Delft.

Onze Lieve Vrouwe van Wilsveen

Tot 1584 hing dit in de Mariakapel van het gehucht Wilsveen bij Zoetermeer. Te veel katholieken bleven naar het bedevaartoord gaan waardoor het in 1584 moest verdwijnen. De Jezuïeten aldaar brachten het naar hun collegae Jezuïeten in de Papenhoek aan de Oude Langendijk waar het 124 jaar heeft gehangen. Toen ook zij in 1708 Delft moesten verlaten heeft Bartholomeus van Berckel het ter bewaring meegenomen naar zijn woonhuis aan de

Voorstraat. In 1942 schonk mej. Th. van Berckel het aan het Bisschoppelijk Museum in Haarlem, waarna het in 1966 door fusie bij het Catharijne convent kwam.

Neobarokke monstrans

Nadat de Fransen in 1795 de vrijheid van godsdienst hadden afgekondigd begonnen de katholieken weer kerk(jes) te bouwen. In 1836 werd een kleine St Hippolytuskerk aan de Voorstraat, hoek Baljuwsteeg, ingewijd. In 1840 werd een prachtige neobarokke monstrans aangeschaft van 105 cm hoog. Na de sluiting in 1973 van de in 1886 gebouwde neogotische kerk aan de overkant werd deze monstrans verkocht aan Museum Prinsenhof Delft, van wie we deze in bruikleen mochten nemen.

Neobarokke fluwelen kazuifel

Ook dit kazuifel is aangeschaft toen de katholieken kerken in het kerkje op de hoek van de Baljuwsteeg. Een rood kazuifel wordt in de katholieke kerk

gedragen op feestdagen van de H. Geest, zoals met Pinksteren. Maar ook op dagen dat het lijden wordt herdacht, zoals op Goede Vrijdag en 2de Kerstdag (steniging van St. Stephanus). Het getoonde kazuifel, in bruikleen van het Catharijneconvent uit Utrecht, is een "romeins-model". Fluweel was bijzonder en duur.

Toga met bef

Tegenover de rijkversierde priesterkleding staat hieronder een toga met bef die de dominee in de Protestantse kerken droeg. De toga met bef kwam rond 1650 "in de mode" en werd tot midden 20ste eeuw gedragen. Het toont de soberheid aan die de Protestantse kerken vanaf de reformatie uitstralen als tegenhanger van het Roomse geloof: Niets moest het Woord van God

afleiden: geen afbeeldingen en geen kleuren. De bef is een wit gesteven, plat linnen stuk onder de kin gedragen.

Zestiende eeuws Mariabeeld

Dit beeld uit 1525/1526 toont Maria met het kind Jezus op een maansikkel in wolken. Het eiken beeld is gemaakt in Opper-Gelder (Oost-Nederland) en moet eeuwen in Delft,

waarschijnlijk in de St. Hippolytuskerk (de huidige Oude Jan) hebben gestaan. Deze kerk was tot de reformatie een bekend Maria bedevaartsoord. Waarschijnlijk is het beeld toen in veiligheid gebracht naar het Begijnhof. In 1896 heeft een onbekend gebleven Delftenaar het beeld aan het Catharijneconvent in Utrecht geschonken. Nu is het weer even terug als Delfts kerkelijk erfgoed.

Harmonium

Na de reformatie wilden de Protestanten geen muziek in de kerken, dat deed te veel denken aan

het Roomse geloof dat zij juist bestreden hadden. Toch merkte men dat het zingen in de kerken zonder begeleiding geen succes was.

In de Lutherse kerk werd als eerste weer een eenvoudige vorm van muzikale begeleiding toegestaan o.a. met dit harmonium uit begin 17de eeuw. Rond 1650 begonnen ook de andere protestantse kerken weer met het gebruik van orgels.

Miniaturen van de Van Berckels

De gekleurde afbeelding toont Henricus van Berckel op 4-jarige leeftijd. Hij zou uitgroeien tot een bepalend man voor Delft. Hij was o.a. de grote stimulator van de bouw van de eerste zichtbare (Waterstaats-)kerk aan de Oude Langendijk in 1837 in gebruik genomen. De zwarte-witte afbeelding toont Pater Bartholomeus van Berckel (1728-1809). Hij was de eerste zoon van de eerdergenoemde Martinus van Berckel. De tekening dateert uit 1793. Beide miniaturen zijn nog steeds eigendom van de fam. Van Berckel en in bruikleen bij Museum Prinsenhof Delft en nu even als bruikleen bij ons in de tentoonstelling.

Metseltroffel met inscriptie

Na de reformatie van 1572 realiseerden de katholieken in Delft een schuilkerk in de woonhuizen van katholieken aan de Oude Langendijk. In 1733 vroegen de katholieken, onder

leiding van Martinus van Berckel, het protestantse stadsbestuur een nieuwe schuilkerk te bouwen. Er kwam toestemming om in de Molenpoort een als pakhuis uitziende schuil-

kerk te bouwen. De zoon van Martinus, de op de zwart-witte miniatuur getoonde Bartholomeus legde als 5-jarige met een zilveren troffel de eerste steen van deze schuilkerk in de Molenpoort. Op de troffel staat de tekst "5 Jaar 2 Dagen out Ley ik den Eerste Steen, ten eeren Godts gebout, tot dienst van 't algemeen" en rondom staat ingegraveerd "Bartholomeus Van Berckel den 23 July 1733".

Relieken en reliekenkistjes

In de Middeleeuwen was het gebruikelijk om als Rooms-katholieke kerk relieken van heiligen in het bezit te krijgen. Bedoeling was dat pelgrims naar de kerk kwamen en bij de relieken gingen bidden en bijvoorbeeld om genezing vroegen. Er ontstond een levendige handel in relieken. Luther kwam hiertegen in opstand en probeerde dit uit te bannen, maar de Roomse kerk veranderde niet en

deed Luther in de ban. De oprichting van de protestantse kerk was het gevolg. Tijdens de beeldenstorm in 1572 werden de relieken overgebracht naar het Begijnhof waar zij nog steeds worden bewaard. Het reliek rechtsonder heeft

een briefje met de naam heilige St. Hippolytus, vanaf 1389 de beschermheilige van de stad Delft. In het relieken-kistje de relik van de heilige St. Laurentius en midden onder op het briefje een aanwijzing dat dit relik dateert uit het 11de Millennium. Er moet nog nader onderzoek worden gedaan naar alle relieken.

Neogotische altaarversieringen

In 1886 werd de neogotische St. Hippolytuskerk tussen de Voorstraat en de Verwersdijk in gebruik genomen. Pierre Cuypers, de beroemde kerkenbouwer maakte het ontwerp, ook van het interieur, zoals de 2 houten neogotische engeltjes of cherubijnen afkomstig uit het Cuypers atelier in Roermond. In de oudheid hadden ze twee functies: een bewakende of beschermende functie (het

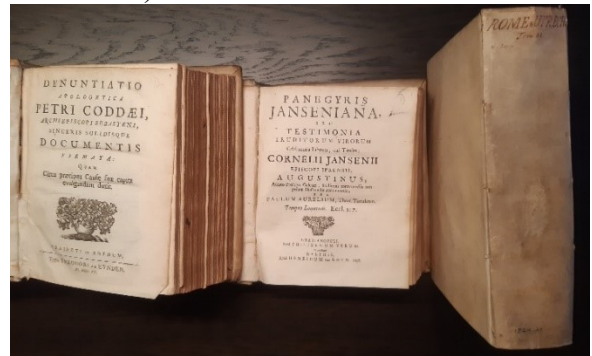

beschermen van de heilige op wiens altaar ze aanwezig waren) en een draagfunctie (het dragen van de godheid). Deze versieringen behoorden bij het Maria-altaar in de gesloopte St. Hippolytuskerk.

Ontstaan van de Oud-Katholieke Kerk

Na de reformatie in 1572 werden de Nederlanden een missiegebied voor de katholieke kerk. Rome bepaalde wie het missiegebied aanstuurde. Een groep katholieken was van mening dat Rome geen zicht had hoe het er in de Nederlanden aan toe ging en wilde af van de centralistische leiding vanuit Rome. De leider van de hervormingsgezinden binnen de katholieke kerk was de bisschop van Ieper Cornelius Jansenius, waarnaar het Jansenisme is vernoemd. De Delftenaar Hendrik van Rijn bundelde al in 1698 (zie het boek) de geschriften van Jansenius waardoor de tegenstellingen werden verscherpt. Petrus Codde, bisschop van Utrecht was één van hen. Hij werd door de Paus afgezet, maar

bleef zijn werk doen. Na zijn overlijden in 1710 benoemden Nederlandse katholieken Cornelius Steenhoven in 1723 als bisschop, zonder toestemming van Rome. Dit leidde tot oprichting van de Oud-Katholieke Kerk. De tientallen jaren durende discussies tussen Utrecht en Rome (zie de rug van het boek) zijn verwoord in deze en nog veel meer andere boeken en zijn de basis van het ontstaan van de Oud-Katholieke Kerk. De boeken bestrijken de woelige periode (ook binnen Delft) van 1698 tot 1727.

Avondmaalschalen en bekere

Het roerend kerkelijk erfgoed krijgt niet altijd de zorg die het zou moeten krijgen. Stichting Kerkelijk Erfgoed Delft (SKED) werd op enig moment benaderd door een Delftenaar dat hij een koffer met avondmaalschalen en -bekere uit een vuilcontainer had gered. Ondanks een uitgebreide zoektocht was de afkomst van de kofferinhoud niet te achterhalen. Een waarschuwing: laten we zorgvuldig omgaan met ons Delfts kerkelijk erfgoed.

Wij hopen dat u kunt genieten van deze tentoonstelling en we zien u graag in 2022 weer bij onze bijeenkomsten.